

IMVO Convenant Verzekeringssector



Convenant internationaal verantwoord beleggen in de verzekeringssector

JULI 2018

Sociaal-Economische Raad

De Sociaal-Economische Raad (SER) adviseert het kabinet en het parlement over de hoofdlijnen van het te voeren sociaal en economisch beleid en over belangrijke wetgeving op sociaal-economisch terrein. Ook is de SER betrokken bij de uitvoering van enkele wetten.

De SER is in 1950 bij wet ingesteld. Zitting in de SER hebben vertegenwoordigers van ondernemers en van werknemers, en kroonleden (onafhankelijke deskundigen). De raad is een onafhankelijk orgaan dat door het gezamenlijke Nederlandse bedrijfsleven wordt gefinancierd.

De SER wordt bij de uitvoering van zijn functies bijgestaan door een aantal vaste en tijdelijke commissies. Enkele vaste commissies zijn onder bepaalde voorwaarden ook zelfstandig werkzaam.

Actuele informatie over de samenstelling en de werkzaamheden van de SER en zijn commissies, persberichten en het laatste nieuws zijn te vinden op de website van de SER. Ook alle adviezen die sinds 1950 zijn verschenen, zijn daar te vinden. Adviezen van de laatste jaren zijn ook in gedrukte vorm verkrijgbaar. Het SERmagazine brengt maandelijks nieuws en achtergrondinformatie over de SER, de overlegeconomie en belangrijke sociaal-economische ontwikkelingen.

Sociaal-Economische Raad
Bezuidenhoutseweg 60
Postbus 90405
2509 LK Den Haag
T 070 3499 525
E communicatie@ser.nl
www.ser.nl

©2018, Sociaal-Economische Raad

Alle rechten voorbehouden

Overname van teksten is toegestaan onder bronvermelding

Inhoudsopgave

Preamble	7
1. Reikwijdte van het convenant: beleggingen van de Nederlandse Verzekeraars	11
2. ESG-thema's	13
3. ESG-beleid	15
4. ESG-due diligence	17
5. Transparantie en rapportage	21
6. Mogelijk maken van herstel en/of verhaal	25
7. Inzetten op 'do good'	27
8. De rol van de overheid	29
9. De rol van de ngo's en de vakbond	31
10. Governance	33
10.1 Stuurgroep	33
10.2 Monitoring	33
10.3 Geschillenbeslechting	35
10.4 Financiering	37
11. Slotbepalingen	39
Bijlagen	
1 Begrippenlijst	45
2 De Code Duurzaam Beleggen (versie 1 januari 2012)	47
3 De Gedragscode Verzekeraars (versie 9 december 2015)	53
4 Samenstelling werkgroep	61



IMVO Convenant
Verzekerings-
sector

Preambule

De partijen willen met dit convenant een positieve impact realiseren op thema's op het gebied van milieu, sociale omstandigheden en ondernemingsbestuur (ESG) en streven ernaar om schendingen daarop tegen te gaan.

Partijen zoeken gezamenlijk naar mogelijkheden om het bereiken van verbeteringen op deze thema's te vergroten. Voorbeelden van deze thema's zijn: mensen- en arbeidsrechten, met inbegrip van onder andere vrijheid van vereniging, collectieve onderhandelingen, leefbaar loon, kinderrechten, gendergelijkheid en landrechten, en klimaatverandering, natuur, corruptie, gezondheid (waaronder toegang tot medicijnen) en dierenwelzijn. Voorbeelden van sectoren die gevoelig zijn voor schending van ESG, zijn: de maakindustrie, energie, delfstofwinning, landbouw, voeding en visserij, en controversiële wapens en controversiële wapenhandel.

In de context van het convenant streven de partijen naar samenwerking op grond van 'knowing and showing', omdat zij de toegevoegde waarde zien van deze aanpak. Deze gezamenlijke aanpak is gericht op structurele verandering.

Het convenant biedt de Nederlandse verzekeringssector de mogelijkheid om, samen met de overheid, vakbond en de ngo's, specifieke complexe problemen op een gestructureerde en oplossingsgerichte wijze aan te pakken.

DE PARTIJEN:

- Geleding 1** **Het Verbond van Verzekeraars**, vertegenwoordigd door de heer W.A.J. van Duin en de heer R. Weurding, en **Zorgverzekeraars Nederland**, vertegenwoordigd door de heer A. Rouvoet (hierna te noemen 'de brancheorganisaties'),
- Geleding 2** **De minister van Financiën**, de heer W.B. Hoekstra, en **de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking**, mevrouw S. Kaag, beiden handelend in de hoedanigheid van bestuursorgaan (hierna te noemen 'de overheid'),
- Geleding 3** **De Federatie Nederlandse Vakbeweging (FNV)**, vertegenwoordigd door de heer A. Elzinga (hierna te noemen 'de vakbond'),

Geleding 4 **Stichting Oxfam Novib**, vertegenwoordigd door mevrouw F. Karimi, **Stichting Vredesbeweging PAX Nederland**, vertegenwoordigd door de heer J. Gruiters, **Amnesty International Nederland**, vertegenwoordigd door de heer E.A.M. Nazarski, **Stichting Save the Children Nederland**, vertegenwoordigd door de heer P. Kraan, **Stichting World Animal Protection Nederland**, vertegenwoordigd door de heer P. de Smit. en **Stichting Natuur & Milieu**, vertegenwoordigd door mevrouw M. Demmers (hierna te noemen ‘de ngo’s’);

hierna gezamenlijk te noemen ‘de Partijen’;

OVERWEGINGEN:

1. Met het initiatief voor dit convenant kiezen de Nederlandse verzekeraars, verenigd in het Verbond van Verzekeraars (hierna ‘Het Verbond’) en Zorgverzekeraars Nederland (hierna ‘ZN’), voor een proactieve benadering, die ook tegemoet komt aan de wens van zowel het vorige kabinet (Rutte II), het huidige kabinet als de Tweede Kamer om een convenant te sluiten over internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen in risicosectoren, zoals die onder meer zijn vastgesteld in de *MVO Sector Risico Analyse* van KPMG, in lijn met het advies van de Sociaal-Economische Raad (SER) over IMVO-convenanten (hierna ‘het SER-advies’)¹;
2. Conform het SER-advies bouwt het convenant voort op bestaande sector-initiatieven, namelijk de *Code Duurzaam Beleggen* (versie 1 januari 2012) en de *Gedragscode Verzekeraars* (versie 9 december 2015) van Het Verbond (zie bijlage 2 en 3). De Partijen erkennen de waarde en het belang van de bestaande sector-initiatieven in de verzekeringssector, en beogen samen met de aanvullende afspraken in het convenant te komen tot ESG-praktijk voor beleggingen conform de processen en principes van de *OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen* (hierna de ‘OESO-richtlijnen’) en de *UN Guiding Principles on Business and Human Rights* (hierna de ‘UNGP’s’);
3. Op grond van het internationale recht inzake mensenrechten zijn staten verplicht om binnen hun grondgebied en/of rechtsgebied bescherming te bieden tegen mensenrechtenschendingen door derden, waaronder bedrijven. Volgens de UNGP's moeten staten duidelijk de verwachting uitspreken dat alle bedrij-

¹ SER (2014) Advies *IMVO-convenanten*, publ. nr. 2014/04.

- ven die binnen hun grondgebied en/of rechtsgebied zijn gevestigd, bij al hun activiteiten de mensenrechten respecteren;
4. De Partijen en de Verzekeraars² bevestigen dat het bedrijfsleven, inclusief de verzekeringssector, de verantwoordelijkheid heeft om de mensenrechten te respecteren en andere ESG-thema's te waarborgen conform de processen en principes van de OESO-richtlijnen en de UNGP's;
 5. Middels onder andere dit convenant geven de Verzekeraars invulling aan deze verantwoordelijkheid en ondersteunen de Partijen de Verzekeraars bij het nemen van hun verantwoordelijkheid;
 6. De fiduciaire rol van de verzekeraars houdt in dat zij handelen in het belang van hun polishouders en begunstigden. Wat materieel is voor het beleggingsbeleid is een dynamisch proces. Ernstige ESG-risico's zijn in de meeste gevallen ook in financiële zin materieel. De analyse van materiële ESG-risico's is derhalve een integraal onderdeel van het investeringsproces³;
 7. De Partijen zullen dit convenant binnen een ambitieuze doch realistische termijn van vijf (5) jaar uitvoeren. Jaarlijks zal de voortgang die de Partijen en Verzekeraars boeken met de uitvoering van de gemaakte afspraken in het convenant, gemonitord worden op basis van de principes van redelijkheid en billijkheid (zie paragraaf 10.2 voor de procedure). Dit betekent dat bij de uitvoering van de afspraken in het convenant, na het uitvoeren van ESG-due diligence met inachtneming van paragraaf 4.2 van het convenant, rekening gehouden kan worden met onder meer de omvang, de beschikbare capaciteit, operationele context en structuur van een individuele Verzekeraar en/of Partij;
 8. Bij ondertekening van dit convenant door Het Verbond en ZN als Partij zijn de verzekeraars die lid zijn van deze organisaties gebonden aan het convenant en de daarin gemaakte afspraken die op hen betrekking hebben⁴;
 9. Nieuwe partijen (inclusief verzekeraars en andere actoren uit de financiële sector) worden uitgenodigd om het convenant te ondertekenen;
 10. De Partijen zijn bereid samen te werken met personen en (internationale) organisaties uit de Europese Unie, de OESO, de VN en andere gremia om verzekeraars, regeringen, vakbonden en ngo's te inspireren en daarmee de impact van dit convenant te vergroten;
 11. In 2015 heeft de VN in het kader van een nieuwe duurzame-ontwikkelingsagenda voor de komende vijftien jaar, zeventien wereldwijde doelen vast-

² Zie bijlage 1.

³ OESO (2017), *Responsible business conduct for institutional investors: Key considerations for due diligence under the OECD Guidelines for Multinational Enterprises*, p. 23 - 25.

⁴ Art. 15 (1) Statuten Verbond en artikel 6 lid 1 b Statuten ZN.

gesteld. Middels dit convenant streven de Partijen ernaar bij te dragen aan de uitvoering van de Duurzame Ontwikkelingsdoelen en Agenda 2030⁵;

12. De Partijen zijn ervan overtuigd dat zij dit convenant hebben gesloten binnen de grenzen van het huidige mededingingsrecht.

5 Zie <https://sustainabledevelopment.un.org/?menu=1300> en <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformiNgourworld/publication>

ZIJN HET VOLGENDE OVEREENGEKOMEN:

1 Reikwijdte van het convenant: beleggingen van de Nederlandse Verzekeraars

Het convenant richt zich op het voeren van verantwoord beleggingsbeleid door Verzekeraars, vanwege het internationale karakter van deze activiteit. Het gaat hierbij om het zoveel mogelijk voorkomen, beperken en zo nodig herstellen van eventuele negatieve impact op mens, dier en milieu. Dit convenant bevat de afspraken van de Partijen op het gebied van beleggingen.

Reikwijdte van het convenant: beleggingen van de Nederlandse Verzekerers

De Nederlandse Verzekerersvereniging heeft op 1 januari 2014 een convenant ondertekend met de Nederlandse Staat. Het convenant heeft betrekking op de beleggingen van de Nederlandse Verzekerersvereniging. Het convenant heeft betrekking op de beleggingen van de Nederlandse Verzekerersvereniging. Het convenant heeft betrekking op de beleggingen van de Nederlandse Verzekerersvereniging.

2 ESG-thema's

- 2.1 Verzekeraars erkennen dat zij de verantwoordelijkheid hebben om conform de OESO-richtlijnen en de UNGP's te handelen. Zij verklaren de principes en processen van de OESO-richtlijnen en de UNGP's van toepassing op alle thema's, inclusief de thema's die niet of niet voldoende in OESO-richtlijnen en UNGP's zijn vervat, waaronder thema's die in de preambule zijn genoemd. Het is niet altijd mogelijk om de thema's tegelijkertijd aan te pakken. De richtlijnen bieden hiervoor expliciet de mogelijkheid om te prioriteren.
- 2.2 Ten aanzien van de thema's die niet of niet voldoende in de OESO-richtlijnen en de UNGP's zijn vervat spreken de Partijen af:
 - 2.2.1 Om samen met de Verzekeraars binnen een (1) jaar na inwerkingtreding van het convenant een voorstel aan de stuurgroep te doen voor verduidelijking van de kaders voor specifieke ESG-thema's. De stuurgroep stelt deze kaders binnen anderhalf (1,5) jaar na inwerkingtreding van het convenant vast¹;
 - 2.2.2 Om vervolgens de Verzekeraars te ondersteunen bij het versterken van hun beleid en due diligence op deze specifieke en andere ESG-thema's, als deze uit een ESG-duediligenceprocedure als risicovol naar voren komen.

¹ De thema's betreffen dierenwelzijn, kinderrechten, landrechten, klimaatverandering en controversiële wapens en controversiële wapenhandel. Bij het verduidelijken van de kaders zullen de voor de thema's relevante richtlijnen, internationaal erkende principes en internationale verdragen worden meegenomen.

3 ESG-beleid

- 3.1 Conform art. 5 van de Code Duurzaam Beleggen van het Verbond houden de Verzekeraars bij hun beleggingsbeleid rekening met milieu, sociale omstandigheden en goed ondernemingsbestuur (ESG) aspecten van de entiteiten waarin zij beleggen. In aanvulling hierop zullen de Verzekeraars
- 3.1.1 Het beleggingsbeleid invullen conform de OESO-richtlijnen en de UNGP's;
 - 3.1.2 In het beleggingsbeleid de kaders voor een ESG-duediligenceprocedure beschrijven;
 - 3.1.3 Sector- en/of themagericht beleid opstellen dat weergeeft welke ESG-uitgangspunten en standaarden de Verzekeraars hanteren in sectoren en thema's die op basis van informatie komende uit een ESG-duediligenceprocedure als risicovol worden beoordeeld en materieel relevant zijn voor de Verzekeraars;
 - 3.1.4 In het beleggingsbeleid sectoren, activiteiten en/of gedragingen opnemen waarin de Verzekeraars niet zullen beleggen¹;
 - 3.1.5 In het beleggingsbeleid informatie opnemen over monitoring op voortgang in implementatie en evaluatie van behaalde prestaties;
 - 3.1.6 Met inachtneming van de in dit convenant neergelegde afspraken inzake het te voeren ESG-beleid van Verzekeraars, erkennen Partijen dat de invloed van Verzekeraars per beleggingscategorie kan verschillen. Waar relevant lichten de Verzekeraars dit toe bij de monitoring.
 - i. Ten aanzien van vermogen dat door de Verzekeraar wordt beheerd voor rekening en risico van polishouders, geldt dat de Verzekeraar hiervoor een adequaat ESG-beleid voert. Daarnaast bespreekt de Verzekeraar met zijn polishouders periodiek de mogelijkheden en ontwikkelingen op het gebied van maatschappelijk verantwoord en duurzaam beleggen. Dit kan plaatsvinden door bijvoorbeeld gesprekken of themabijeenkomsten te organiseren. Daarbij is het doel bewustwording bij polishouders te creëren en hen te bewegen om ten minste het ESG-beleid van de Verzekeraar te volgen²;
 - ii. Ten aanzien van vermogen dat door externe vermogensbeheerders wordt beheerd, geldt een inspanningsverplichting om deze te bewegen om zoveel mogelijk te voldoen aan het ESG-beleid van de

1 Hetgeen betekent dat een Verzekeraar ten aanzien van de sectoren en/of activiteiten op de uitsluitingslijst geen beleid hoeft op te stellen.

2 Dit is geen advies in de zin van art. 1.1 Wet op het financieel toezicht.

Verzekeraar. Dit kan plaatsvinden door ESG-beleid in belangrijke mate mee te wegen bij de selectie van vermogensbeheerders, vragen te stellen en een dialoog te voeren over het ESG-beleid, de implementatie en transparantie.

- 3.2 Verzekeraars verschillen in de mate waarin hun beleggingsbeleid is ontwikkeld. De Verzekeraar zal binnen een (1) jaar of uiterlijk binnen twee (2) jaar na inwerkingtreding van het convenant, voldoen aan het beleggingsbeleid zoals omschreven in paragraaf 3.1. van het convenant. Indien de Verzekeraar binnen een (1) jaar niet kan voldoen aan paragraaf 3.1. van het convenant, dan beoordeelt de monitoringscommissie de voortgang van de implementatie op basis van redelijkheid en billijkheid. Hierbij kan de betreffende Verzekeraar toelichten waarom bepaalde stappen niet haalbaar waren.
- 3.3 De Verzekeraars verbeteren waar nodig en passen het beleggingsbeleid aan naar aanleiding van nieuwe inzichten en (actuele) ontwikkelingen.

4 ESG-due diligence

- 4.1 De Partijen erkennen dat de uitvoering van ESG-due diligence een continu proces is en in complexiteit zal variëren naar gelang de omvang van de Verzekeraar, het risico van ernstige gevolgen op ESG-gebied en de aard en context van de beleggingsactiviteiten.
- 4.2 ESG-due diligence houdt meer in dan het beoordelen en aanpakken van materiële risico's voor de verzekeraar zelf. Bij de uitwerking van due diligence staan niet de risico's voor de Verzekeraar centraal, maar de mogelijke en daadwerkelijke risico's op negatieve impacts voor andere belanghebbenden. Daarbij zal prioriteit gegeven worden aan de ernstigste ("most severe") impacts voor belanghebbenden, in, wat in het recente OESO-rapport, de 'investment value chain'¹ van de investeerder wordt genoemd¹.
- 4.3 De Verzekeraars zullen, met inachtneming van paragraaf 4.1, binnen een (1) jaar na vaststellen van het ESG-beleid conform paragraaf 3 van het convenant, ESG-due diligence in de beleggingsactiviteiten implementeren conform de principes en processen van de OESO-richtlijnen en de UNGP's. Bij het implementeren van ESG-due diligence zullen de Verzekeraars rekening houden met de OESO-publicatie *Responsible Business Conduct for Institutional Investors*². De volgende stappen zullen tenminste worden opgenomen in het ESG-due diligence proces, door de Verzekeraar:
 - 4.3.1 Het op basis van algemeen beleid en sector- en/of themaspecifiek beleid sectoren identificeren die gevoelig zijn voor ESG-risico's;
 - 4.3.2 Het in kaart brengen en beoordelen van mogelijke en daadwerkelijke negatieve impacts voor benadeelden, waarbij de Verzekeraar via de beleggingsactiviteiten betrokken is of kan zijn. In dit verband zal de Verzekeraar:
 - i. Gebruik maken van interne en/of externe expertise inzake ESG-risico's;
 - ii. De bedrijven waarin wordt belegd vragen informatie te verstrekken om daadwerkelijke en mogelijke impacts op ESG bij de belegging in kwestie te kunnen vaststellen en beoordelen.
 - 4.3.3 Het integreren van de uitkomsten van de impactbeoordelingen in alle relevante interne processen en het treffen van de nodige maatregelen. Met betrekking tot deze stap:

¹ OESO (2017), *Responsible business conduct for institutional investors: Key considerations for due diligence under the OECD Guidelines for Multinational Enterprises*, p. 7.

² OESO (2017), *Responsible business conduct for institutional investors: Key considerations for due diligence under the OECD Guidelines for Multinational Enterprises*.

- i. Kan het zijn dat de Verzekeraar geen investering aangaat met het betreffende bedrijf;
 - ii. Kan het zijn dat de Verzekeraar een ‘best-in-class’ selectie (positieve benadering) hanteert;
 - iii. Erkennende dat er geen ‘one-size-fits-all’-benadering is voor het ‘engagement’ komen de Partijen overeen dat engagement idealiter de volgende elementen omvat:
 - Dialoog tussen Verzekeraar en het bedrijf waarin belegd wordt over het voorkomen en/of adresseren van de negatieve impacts op ESG. Stellen van vragen, waarbij bijvoorbeeld het *UN Guiding Principles Reporting Framework* een goede basis biedt voor de richting en diepgang van dergelijke vragen³;
 - Indien van toepassing, stemmen op aandeelhoudersvergaderingen;
 - Actief stimuleren, en indien mogelijk assisteren, van bedrijven waarin wordt belegd om conform de principes en processen van de OESO-richtlijnen en de UNGP’s te handelen, waarbij de Verzekeraar de verwachting uitspreekt dat de bedrijven maatregelen nemen om de risico’s in hun waardeketen te adresseren.
 - Het maken en monitoren van tijdgebonden afspraken.
 - iv. In laatste instantie in een engagementtraject, ten aanzien van beleggingen die ook na het maken van tijdgebonden afspraken blijvend niet voldoen, toepassen van een exit-strategie⁴.
- 4.3.4 Het bijhouden en beoordelen van de effectiviteit van de ondernomen acties.
- 4.4 Om gezamenlijk in multi-stakeholderverband invloed te vergroten en aan te wenden komen de Partijen overeen om:
- 4.4.1 Binnen twee (2) jaar na inwerkingtreding van het convenant te starten:
 - i. Met anderen de mogelijkheden te onderzoeken voor het optimaliseren van de screening tools (inclusief het beoordelen van klachtenprocedures op operationeel niveau) om de ESG-risico’s in te schatten en te prioriteren.
 - ii. Met de Verzekeraars op basis van fictieve en bestaande casussen de mogelijkheden te onderzoeken om bij te dragen aan een effectieve toegang tot herstel en verhaal, waarbij expliciet wordt gekeken naar de rol die Verzekeraars kunnen spelen naast de al genoemde

³ Zie <http://www.ungpreporting.org/consult-the-reporting-framework/download-the-reporting-framework/>

⁴ Zie (het commentaar bij) principe 19 van de UNGP’s.

verwachtingen in het convenant.⁵ De Partijen zullen onder andere de uitkomsten hiervan gebruiken om een voorbeeldset aan ESG-due diligence vragen te ontwikkelen die de Verzekeraars zullen gaan gebruiken om de juiste vragen te stellen tijdens een engagementproces.

4.4.2 Gedurende de looptijd van het convenant:

- i. Hun kennis en onderzoek over daadwerkelijke en mogelijke impacts op ESG te delen, zodat de Verzekeraar over meer informatie beschikt bij het in kaart brengen en beoordelen van daadwerkelijke en mogelijke impacts op ESG waar de Verzekeraar in eerste instantie niet of niet voldoende over beschikt. Relevante actoren, zoals dataproviders, zullen hierbij betrokken worden.
- ii. Met de Verzekeraars in overleg te treden en (best) practices met elkaar te delen om engagementprocessen richting bedrijven waarin is belegd effectiever te maken en verder te optimaliseren. Waarbij ook meegenomen zal worden hoe Verzekeraars bedrijven waarin is belegd actief kunnen stimuleren, en indien mogelijk assisteren, om conform de principes en processen van de OESO-richtlijnen en de UNGP's te handelen. Hierbij zullen relevante actoren, zoals externe engagement providers, betrokken worden. De uitkomsten hiervan zullen door de Verzekeraars gebruikt worden om engagement te optimaliseren.

5 Zie paragraaf 6 van het convenant.

5 Transparantie en rapportage

- 5.1 Conform artikel 6 van de Code Duurzaam Beleggen rapporteren Verzekeraars op basis van ‘comply or explain’ over de activiteiten, voortgang en geboekte resultaten bij de implementatie van de *UN Principles for Responsible Investments* (UN PRI)¹.
- 5.2 Voor de naleving van de OESO-richtlijnen en de UNGP's, en de dialoog met interne en externe stakeholders is transparantie van belang.² De Verzekeraar streeft er hierbij naar om zo transparantie mogelijk te zijn en zal:
 - 5.2.1 Het ESG-beleid publiceren en aangeven hoe het ESG-beleid is doorgevoerd in het beleggingsbeleid, zoals is omschreven in paragraaf 3 van het convenant;
 - 5.2.2 Indien ‘uitsluiting’ zoals opgenomen in paragraaf 3.1.4. onderdeel uitmaakt van het ESG-beleid van de Verzekeraar, een overzicht publiceren van bedrijven die worden uitgesloten van beleggingen vanwege hun activiteiten of gedragingen;
 - 5.2.3 Jaarlijks informatie publiceren:
 - i. Ten aanzien van investeringskeuzes:
 - a. Van de economische sectoren waarin de Verzekeraar belegt of, als dat de voorkeur heeft, een lijst van bedrijven en/of beleggingsfondsen waarin de Verzekeraar belegt en/of bedrijven waarin de beleggingsfondsen beleggen die worden beheerd door fondsbeheerders die tot hetzelfde verzekeringsconcern behoren per 31 december van elk jaar.
 - ii. Ten aanzien van het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen en de dialoog en het engagement dat plaatsvindt met bedrijven waarin wordt belegd:
 - a. Indien de Verzekeraar stembeleid heeft en stemmen op aandeelhoudersvergaderingen een optie is, weergeven van stemgedrag op aandeelhoudersvergaderingen van bedrijven waarin de Verzekeraar met directe beleggingen voor eigen rekening of voor polishouders belegt, waarbij is aangegeven hoe er gestemd is over ESG-onderwerpen;
 - b. Het aantal bedrijven waarmee engagement wordt gevoerd en over welke onderwerpen, inzicht in de voortgang van de

¹ Principle 6 van de UN PRI

² Principe 21 van de UNGP's: '[...] (b) Provide information that is sufficient to evaluate the adequacy of an enterprise's response to the particular human rights impact involved [...]'

- engagementtrajecten, en voor zover dienstig ook voor stille engagementtrajecten. Ten aanzien van afgeronde engagement welke resultaten dit heeft opgeleverd;
- c. In geval van beleggingsfondsen die worden beheerd door fondsbeheerders die tot hetzelfde verzekeringsconcern behoren, wendt de Verzekeraar zijn invloed aan om het stemgedrag van het fonds te laten weergeven.
 - iii. Ten aanzien van hoe het ESG-beleid wordt besproken met belanghebbenden (stakeholder-engagement):
 - a. Indien van toepassing, aangeven hoe de inspanningsverplichting richting vermogensbeheerders is ingevuld;
 - b. Indien van toepassing, aangeven hoe (gezamenlijk) invloed is aangewend om vermogensbeheerders en fondsbeheerders ertoe te bewegen bedrijfsnamen openbaar te maken.
- 5.3 De Partijen en de Verzekeraars zullen gezamenlijk onderzoek doen naar mogelijkheden voor adequate transparantie en aangeven hoe hier verdere invulling aan wordt gegeven. Onderdelen van het onderzoek zijn:
- 5.3.1 Binnen twee jaar na inwerkingtreding van het convenant te starten met:
 - i. Welke risico's/misstanden op het gebied van ESG als voornaamste risico's/misstanden worden gezien en op welke wijze dit leidt tot prioritering in het ESG-duediligenceproces.
 - ii. Hoe Verzekeraars op individueel niveau kunnen rapporteren over de geleverde bijdragen aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelen³. Hierbij zal ook gekeken worden of samenwerking met andere financiële instellingen mogelijk is.
 - 5.3.2 Binnen drie (3) jaar na inwerkingtreding van het convenant te starten met:
 - i. De ontwikkeling van relevante prestatie-indicatoren voor de rapportage over de effectiviteit van ESG-beleid.
 - ii. Hoe paragraaf 5.2.3 (i) (a) van het convenant nader geconcretiseerd en gespecificeerd kan worden.
 - iii. Hoe bij de toepassing van ESG-duediligence screening en monitoring plaatsvindt van nieuwe/bestaande beleggingen;
 - iv. Genomen acties na melding van ernstige misstanden.
 - v. In hoeverre en op welke termijn bij de huidige (duurzame) verslaglegging van de Verzekeraars de UN Guiding Principles Reporting

³ Zie bijlage 1.

Framework als richtinggevend kan worden meegenomen met inachtneming van de eventuele administratieve lasten en werkbaarheid hiervan.

- vi. Hoe externe engagementproviders bewogen kunnen worden om meer transparantie te tonen inzake engagementtrajecten over bedrijven waarin Verzekeraars hebben belegd, en welke mogelijkheden er zijn om meer transparantie over zinvolle engagement te bieden waaronder de tussen- en einddoelen, de stadia en voortgang van engagement. Relevante actoren, zoals externe engagementproviders, zullen bij het onderzoek betrokken worden.
- 5.4 De overheid, vakbond en ngo's zullen objectieve informatie aanleveren over de risico's, bijvoorbeeld ten behoeve van jaarthema's zoals omschreven in paragraaf 7 van het convenant.
 - 5.5 Het vergroten van de transparantie is een leerproces waar alle Partijen aan zullen bijdragen. De Partijen zullen in convenant verband feedback geven op bovenstaande transparantieverwachtingen, mede met het oog op een voortdurende verbetering van de rapportagepraktijk en het delen van best practices.

...the organization's ability to respond to change and uncertainty in the environment. This is a key component of strategic management, which involves the formulation and implementation of long-term plans and policies that guide the organization's actions and decisions. Strategic management is a dynamic process that evolves over time as the organization's internal and external environments change. It requires a deep understanding of the organization's strengths and weaknesses, as well as the opportunities and threats in its environment. Strategic management is essential for the success of any organization, as it provides a clear direction and a framework for decision-making. It helps organizations to anticipate and respond to changes in the market, to allocate resources effectively, and to achieve their long-term goals. Strategic management is a complex and multifaceted discipline that draws on a variety of theories and practices from different fields, including economics, psychology, sociology, and political science. It is a continuous process that requires ongoing communication, collaboration, and adaptation. Strategic management is not just a set of tools and techniques, but a mindset and a way of thinking that shapes the organization's culture and values. It is a key driver of organizational performance and a critical factor in the organization's ability to survive and thrive in a competitive and rapidly changing world.

6 Mogelijk maken van herstel en/of verhaal

- 6.1 De Verzekeraars zetten zich, overeenkomstig hun verantwoordelijkheid zoals uiteengezet in de OESO-richtlijnen en de UNGP's, in om toegang tot herstel en/of verhaal te bevorderen wanneer negatieve impacts zich voordoen.
- 6.2 In de context van negatieve impacts veroorzaakt door bedrijven waarin is belegd, zal echter in het algemeen de Verzekeraar alleen “direct gelinkt” zijn aan de negatieve impact¹. Als gevolg zijn Verzekeraars niet verplicht herstel en/of verhaal te bieden, maar dienen zij wel hun invloed aan te wenden om het bedrijf waarin is belegd ertoe aan te zetten haar verantwoordelijkheid te nemen zoals geformuleerd in de OESO-richtlijnen en de UNGP's. Dit houdt in dat wanneer deze bedrijven negatieve impacts hebben veroorzaakt of daaraan hebben bijgedragen, deze bedrijven via erkende procedures dienen te voorzien in of mee te werken aan herstel en/of verhaal (UNGP's 22 en 29, OESO-richtlijnen artikel 6 van hoofdstuk IV).
- 6.3 In sommige specifieke gevallen kunnen beleggers bijdragen aan negatieve impacts (“contributing to”) die zijn veroorzaakt door de bedrijven waarin is belegd en kunnen dan verantwoordelijk zijn voor toegang tot herstel².
- 6.4 Partijen erkennen dat een van de meest effectieve manieren om toegang tot herstel en/of verhaal mogelijk te maken is, om te zorgen dat op operationeel niveau geloofwaardige processen voor herstel en/of verhaal beschikbaar zijn. Het beschikbaar stellen van een klachtenmechanisme op operationeel niveau, in overeenstemming met principe 31 van de UNGP's, is niet op zichzelf afdoende om toegang tot herstel en/of verhaal te realiseren. Sommige gevallen vereisen samenwerking van de bedrijven die negatieve impacts hebben veroorzaakt met gerechtelijke of statelijke niet-gerechtigde mechanismen. Partijen en Verzekeraars zijn dan ook vastbesloten om een passende rol te spelen en zullen hun invloed aanwenden bij het versterken van klachtenmechanismen op operationeel niveau en/of andere manieren om toegang tot herstel en verhaal te bevorderen.³
- 6.5 De Partijen erkennen dat ook investeerders een rol kunnen spelen in een breder ‘ecosysteem’ van het bieden van toegang tot herstel en verhaal. Dit betekent echter niet dat verantwoordelijkheden en verplichtingen overgaan van de organisatie die een negatief impact veroorzaakt op de Verzekeraar.

1 Zie OESO (2017), *Responsible business conduct for institutional investors: Key considerations for due diligence under the OECD Guidelines for Multinational Enterprises*, p. 20.

2 Idem.

3 Zie paragraaf 4 inzake ESG-due diligence voor de engagement-stappen op het gebied van herstel en/of verhaal.

- 6.6 Vermeende inbreuken op de OESO-richtlijnen en de UNGP's kunnen, indien bij de eerstverantwoordelijke op operationeel niveau niet tot gewenst resultaat heeft geleid, bij voorkeur gebundeld via bijvoorbeeld ngo's, vakbond of slachtofferverenigingen, gemeld worden bij de Verzekeraar.
- 6.7 Het in deze paragraaf beschreven traject doet geen afbreuk aan de taak van het OESO Nationaal-Contactpunt (OESO-NCP) om bij te dragen aan het oplossen van kwesties die zich bij de toepassing van de OESO-richtlijnen in concrete gevallen voordoen.

7 Inzetten op 'do good'

- 7.1 Conform artikelen 6 en 7 van de Code Duurzaam Beleggen leven de Verzeke-
raars de principes van de UN Global Compact en UN PRI na en hanteren zij het
'do no harm'-principe¹. In aanvulling daarop dragen zij bij aan de Duurzame
Ontwikkelingsdoelen (SDG's) en Agenda 2030 ('do good').
- 7.2 De Partijen spreken af om jaarlijks, de eerste keer een half jaar na het onder-
tekenen van het convenant, in overleg te treden om:
 - 7.2.1 Een vertaalslag te maken van de risico's komende uit een ESG-due-
diligenceprocedure en/of andere bronnen naar een of meerdere
Duurzame Ontwikkelingsdoelen, om vervolgens te komen tot een
gedeelde jaarlijkse agendasetting op een thema;
 - 7.2.2 Deze agendasetting gezamenlijk te concretiseren in (meerjarige)
SMART-doelstellingen voor de Partijen (bijvoorbeeld in de vorm van
KPI's) en vervolgstappen over de positieve bijdragen van de Partijen aan
de agenda. Bij het concretiseren van de agenda zal rekening gehouden
worden met aandachtspunten uit andere initiatieven. De te maken
afspraken zijn niet beperkt tot het beleggingsbeleid.
- 7.3 De Partijen committeren zich aan de doelstellingen, met in achtneming dat
er geen 'one-size-fits-all'-benadering is voor de wijze waarop de Partijen kun-
nen bijdragen.²
- 7.4 De Partijen zullen in het eerste jaar afspraken maken over het thema 'kli-
maatverandering en energietransitie'.³

1 Met inachtneming van de paragrafen 2, 3 en 4 van het convenant.

2 Vanwege de diversiteit kunnen vertegenwoordigers van de ngo-geleding een mandaat krijgen van de overige ngo's om de agendasetting verder uit te werken in concrete acties voor dat doel relevante maatschappelijke organisaties. De ngo's committeren zich aan het gekozen thema en dragen naar vermogen daaraan bij.

3 Onder andere over de wijze waarop bijgedragen kan worden aan de doelstellingen van Children's rights and Business Principles 7 en de COP21 om de wereldwijde temperatuurstijging te beperken tot 1,5 graden Celsius in 2100.

inzetten op 'de goot'

7

1. De eerste hoofdstuk van het boek is gewijd aan de beschrijving van de achtergrond van de wetgeving op het gebied van de arbeidsomstandigheden. Dit hoofdstuk is vooral van belang voor de lezer die niet bekend is met de huidige situatie op het gebied van de arbeidsomstandigheden.

2. De tweede hoofdstuk van het boek is gewijd aan de beschrijving van de huidige situatie op het gebied van de arbeidsomstandigheden. Dit hoofdstuk is vooral van belang voor de lezer die bekend is met de huidige situatie op het gebied van de arbeidsomstandigheden.

3. De derde hoofdstuk van het boek is gewijd aan de beschrijving van de toekomstige situatie op het gebied van de arbeidsomstandigheden. Dit hoofdstuk is vooral van belang voor de lezer die bekend is met de huidige situatie op het gebied van de arbeidsomstandigheden.

4. De vierde hoofdstuk van het boek is gewijd aan de beschrijving van de huidige situatie op het gebied van de arbeidsomstandigheden. Dit hoofdstuk is vooral van belang voor de lezer die bekend is met de huidige situatie op het gebied van de arbeidsomstandigheden.

De inhoud van dit boek is gebaseerd op de informatie die op het moment van schrijven van het boek beschikbaar was. De auteur aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade van welke aard ook die voortvloeit uit het gebruik van de inhoud van dit boek.

8 De rol van de overheid

- 8.1 In aanvulling op de afspraken waar alle partijen zich aan verbinden in het convenant zal de overheid:
 - 8.1.1 Via het postennetwerk en economische diplomatie de ondertekenaars van dit convenant ondersteunen bij het implementeren van hun IMVO-beleid, onder meer door het geven van voorlichting over IMVO in de lokale context en zich toe te leggen op economische MVO-diplomatie in het kader van hun economische relaties;
 - 8.1.2 Als onderdeel van het Nederlandse beleid in bilaterale en multilaterale relaties, proactief het convenant uitdragen op internationaal niveau (EU, OESO, ILO, VN) om onder andere een gelijk speelveld te creëren voor partijen bij het convenant en regelmatig over deze activiteiten rapporteren;
 - 8.1.3 (Lokale) informatievoorziening en contact met (lokale) overheden faciliteren;
 - 8.1.4 Alle landen oproepen om conform OESO-richtlijnen en UNGP's te werken;
 - 8.1.5 Binnen Nederland meer aandacht genereren voor de OESO-richtlijnen en de UNGP's;
 - 8.1.6 IMVO breed stimuleren via handelsmissies, overheidsinstrumentarium en inkoopbeleid;
 - 8.1.7 Verzekeraars gevestigd in Nederland die geen lid zijn van het Verbond of ZN, oproepen om het convenant te ondertekenen;
 - 8.1.8 De discussie over mededinging en duurzaamheid agenderen op Europees niveau;
 - 8.1.9 De Staat als aandeelhouder ziet maatschappelijk verantwoord ondernemen zowel als een bedrijfseconomische kans, als een maatschappelijke verantwoordelijkheid. Daarom zal de Staat het gesprek aangaan met de staatsdeelnemingen en hen verzoeken om relevante, internationale richtlijnen (zoals bijvoorbeeld OESO-richtlijnen en UNGP's) na te leven. In dit verband vindt de Staat het van belang dat alle staatsdeelnemingen rapporteren conform de standaarden voor duurzaamheidsverslaggeving van het Global Reporting Initiative (GRI). Bovendien vindt de Staat het belangrijk dat de staatsdeelnemingen opgenomen zijn in de transparantiebenchmark van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat.

- 8.1.10 Publieke ruimte voor burgers en hun organisaties actief bevorderen om hun stem te laten horen over sociaal en economisch beleid dat hun levens raakt;
- 8.1.11 Waar mogelijk gezamenlijk met de andere partijen, invloed uitoefenen op derden, zoals bedrijven en vermogensbeheerders, om risico's aan te pakken en te voorkomen;
- 8.2 Vanuit haar *duty to protect*¹ heeft de overheid een voorbeeldfunctie op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen. Dit geldt ook voor exportkredietverzekeringen die de overheid via Atradius Dutch State Business (Atradius DSB) aanbiedt. Met deze exportkredietverzekeringen kunnen bedrijven betalingsrisico's afdekken.
- i. Gezien het feit dat due diligence voor exportkredietverzekeringen significante overeenkomsten heeft met due diligence voor zakelijke leningen en projectfinanciering door banken, zijn in IMVO-convenant van de bancaire sector onder hoofdstuk 11 bepalingen opgenomen over de verantwoordelijkheden van Atradius DSB, als uitvoerder namens de overheid, onder de UNGP's en de OESO Common Approaches.
 - ii. Hoewel de overheid via Atradius DSB niet belegt, zal ze voor exportkredietverzekeringen bovendien aansluiten bij de additionele afspraken in dit convenant, voor zover die geen betrekking hebben op beleggings-activiteiten.
 - iii. De overheid, met Atradius DSB als haar adviseur, hanteert hoge ESG-standaarden bij de uitvoering van de exportkredietverzekeringen inclusief de in de preambule van dit convenant genoemde thema's. Voorts verlangt de overheid van verzekeren onder de exportkredietverzekeringen dat zij de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen kennen en toepassen. De overheid heeft per 6 februari 2018 het MVO-beleid van Atradius DSB geactualiseerd, met speciale aandacht voor de UNGP's.²
- 8.3 Naast de afspraken in het convenant zal de overheid haar "duty to protect" in blijven vullen overeenkomstig internationale mensenrechtenverdragen³, UNGP's, het Nationaal Actieplan Mensenrechten, de aanbeveling over mensenrechten en bedrijfsleven van de Raad van Europa van 2 maart 2016⁴ en de inzet om mensenrechten internationaal te bevorderen zoals beschreven in de beleidsbrieven 'Respect en Recht voor ieder mens' en 'MVO Loont'.

¹ UNGP's, hoofdstuk I.

² Kamerstuk 26 485 nr. 255.

³ Zoals: het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele rechten, het Verdrag inzake de Rechten van het Kind en het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen.

⁴ Aanbeveling van het Comité van Ministers aan lidstaten over mensenrechten en bedrijfsleven, aangenomen op 2 maart 2016, [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&Ref=CM/Rec\(2016\)3&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864&direct=true#RelatedDocuments](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&Ref=CM/Rec(2016)3&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864&direct=true#RelatedDocuments)

9 De rol van de ngo's en de vakbond

- 9.1 Voor een doeltreffende implementatie van de OESO-richtlijnen en de UNGP's is 'stakeholder engagement' noodzakelijk. De aangesloten vakbond en ngo's zullen een onafhankelijke, kritische en constructieve rol spelen bij de uitvoering van het convenant.
- 9.2 De vakbond (dat wil zeggen UNI) en ngo's zullen een bijdrage leveren door:
 - 9.2.1 Wanneer dat betrekking heeft op hun werkterrein, hun expertise te delen met Partijen en Verzekeraars met betrekking tot onder meer:
 - i. Contacten met lokale stakeholders;
 - ii. De opbouw van een maatschappelijk middenveld in ontwikkelingslanden;
 - iii. De risico's op het gebied van ESG;
 - iv. Manieren om belemmeringen weg te nemen ten aanzien van het voltooien van ESG-beleid, zoals de vrijheid van vereniging;
 - v. Contacten met overheden in instabiele, door conflicten getroffen of quasi-onbestuurde gebieden;
 - vi. Contacten met de regering van staten waar veelvuldig ernstige impacts frequent voorkomen;
 - vii. Bescherming van (mensenrechten)activisten;
 - viii. Het vergaren van lokaal bewijs ten aanzien van ESG-schendingen.
 - 9.2.2 De Partijen en Verzekeraars te voorzien van (achtergrond)informatie, kennis, analyse, invalshoeken en/of advies over onder andere:
 - i. Daadwerkelijke en mogelijke impacts op het gebied van ESG, met een duidelijke duiding van de status van deze informatie;
 - ii. Algemeen ESG-beleid en procedures voor ESG-due diligence;
 - iii. Collega- en partnerorganisaties.
 - 9.2.3 Bij te dragen aan de prioritering van risico's op basis van kennis van (toekomstige) internationale normen en hun wereldwijde en internationale overzicht, invalshoek en netwerk;
 - 9.2.4 Met de Partijen te overleggen over verbetering van de situatie van de benadeelden;
 - 9.2.5 Wereldwijd bij te dragen aan verbetering van de ruimte voor het maatschappelijk middenveld, door vakbonden en ngo's in het buitenland te helpen en zo nodig te versterken zodat zij hun eigen regering en betrokken bedrijven/investeerders ter verantwoording kunnen roepen. Dit onder meer via de deelname van de Nederlandse vakbonden en ngo's aan het beleidskader 'Samenspraak en Tegenspraak' van de Nederlandse overheid;

- 9.2.6 Mogelijke oplossingen te suggereren voor belemmeringen waarmee de Partijen en Verzekeraars te maken hebben, namelijk door:
- i. Bij gevoelige en/of ingewikkelde kwesties te fungeren als informeel klankbord.
- 9.2.7 Overheid en brancheorganisaties erkennen de onafhankelijkheid van ngo's en vakbond. Het instrument 'de Eerlijke Verzekeringswijzer' valt onder de verantwoordelijkheid van betrokken ngo's en vakbond. De ngo's en vakbond die tevens zijn aangesloten bij de coalitie van de Eerlijke Verzekeringswijzer zullen zich maximaal inspannen een jaarlijks praktijkonderzoek in lijn te brengen met het jaarthema van het convenant. Zij bieden de mogelijkheid om de methodologie voor dit praktijkonderzoek voorafgaand aan het onderzoek te bespreken met de verzekeraars met als inzet dat de uitkomsten van deze dialoog constructief zullen worden gewogen en zo mogelijk worden meegenomen in de vormgeving van het onderzoek en de methodologie. In 2019 zal dit het geval zijn met betrekking tot een nog nader te bepalen thema. Daarnaast biedt de Eerlijke Verzekeringswijzer de mogelijkheid om de methodologie van het beleidsonderzoek voorafgaand aan het onderzoek met de betrokken verzekeraars te bespreken. De inbreng en uitkomsten van de dialoog zullen constructief worden gewogen en zo mogelijk worden meegenomen in de vormgeving van het onderzoek en de methodologie van het beleidsonderzoek. In het onderzoeksproces wordt voorzien in twee feedbackrondes voor de verzekeraars in kwestie op de scores: eenmaal op de conceptscores in het beoordelingsformulier en eenmaal op de scores in het conceptrapport (indien eerdere feedback niet goed verwerkt is);
- 9.2.8 Ten aanzien van vermogen van ngo's en vakbond dat door derden beheerd wordt, geldt voor de ngo's en de vakbond een inspanningsverplichting richting externe vermogensbeheerder(s) in lijn met paragraaf 3.1.6 (ii) van het convenant, en zullen hierover rapporteren op basis van de gemaakte afspraken in het convenant.

10 Governance

10.1 Stuurgroep

- 10.1.1 De uitvoering van het convenant wordt geleid door een Stuurgroep.
- 10.1.2 De Stuurgroep stelt haar eigen werkwijze vast.
- 10.1.3 De Stuurgroep bestaat uit vier (4) geledingen (de brancheorganisatie(s), de overheid, de vakbond en de ngo's). Elke geleding bij het convenant heeft één (1) stem en benoemt twee (2) Stuurgroepleden.
- 10.1.4 Voor zover relevant zullen individuele Verzekeraars worden uitgenodigd om (Stuurgroep)vergaderingen bij te wonen.
- 10.1.5 De Stuurgroep besluit op basis van unanimiteit.
- 10.1.6 De Stuurgroep is verantwoordelijk voor de dagelijkse bestuurlijke taken met betrekking tot de uitvoering van het convenant, waaronder de prioritering en het gewenste tijdsbestek van de onderzoeken genoemd in paragrafen 4.3. en 5.3.
- 10.1.7 De Stuurgroep wordt voorgezeten door een onafhankelijke voorzitter die door alle Partijen gezamenlijk wordt benoemd.
- 10.1.8 De Partijen zullen een derde vragen om een onafhankelijk secretariaat te huisvesten dat de Stuurgroep, zoals genoemd in paragraaf 10.1.1 en, indien nodig, de Monitoringscommissie bijstaat.

10.2 Monitoring

- 10.2.1 Een onafhankelijke Monitoringscommissie (hierna 'Monitoringscommissie') zal toezicht houden op de voortgang die de Partijen en de Verzekeraars boeken met de uitvoering van de afgesproken activiteiten, uitgaande van de principes van redelijkheid en billijkheid, en zal over haar bevindingen vertrouwelijk in de vorm van een jaarlijks monitoringsrapport, via het secretariaat, verslag uitbrengen aan de Stuur-groep. Het monitoringsrapport zal geen bedrijfsgevoelige informatie over de afzonderlijke Verzekeraars bevatten. Het secretariaat zal de monitoringscommissie zo nodig assisteren bij het ontdoen van bedrijfsgevoelige informatie in het monitoringsrapport. Het jaarlijkse monitoringsrapport zal steeds in het tweede (2^e) kwartaal van ieder jaar verschijnen, de eerste keer een jaar na inwerkingtreding van het convenant.
- 10.2.2 De Monitoringscommissie baseert het jaarlijkse monitoringsrapport op de gegevens die de geledingen hiervoor aandragen. De vertegenwoordiger(s) van een geleding zullen de individuele rapportages van de Verzekeraars en/of Partijen bijbrengen en integraal, via het

- secretariaat, opsturen naar de Monitoringscommissie. De Verzekeraars zorgen ervoor dat zij bij het verstrekken van de voortgangsinformatie aangeven welke delen van de informatie gekwalificeerd moeten worden als bedrijfsgevoelige informatie. Dergelijke kwalificatie moet voldoende gespecificeerd zijn. Door Verzekeraars aan de vertegenwoordiger(s) van de geleding verstrekte bedrijfsgevoelige informatie zal niet met vertegenwoordigers van andere Verzekeraars worden gedeeld.
- 10.2.3 De geledingen zullen daartoe hun plannen voor rapportage (bijvoorbeeld in de vorm van vragenlijsten) ter beoordeling aan de Stuurgroep voorleggen, de eerste keer uiterlijk zes (6) maanden na inwerkingtreding van het convenant.
 - 10.2.4 De informatie die de geledingen jaarlijks verstrekken om de individuele voortgang met de uitvoering van dit convenant te kunnen beoordelen, zal in het eerste (1^e) kwartaal van ieder jaar, via het secretariaat, naar de Monitoringscommissie worden toegestuurd.
 - 10.2.5 De Monitoringscommissie zal toezicht houden op de kwaliteit en de kwantiteit van de input van de geledingen. Als de Monitoringscommissie dit noodzakelijk acht, kan zij de geledingen vragen om de verstrekte informatie toe te lichten en/of ontbrekende informatie toe te zenden.
 - 10.2.6 De Stuurgroep zal het monitoringrapport van de Monitoringscommissie gebruiken om de Partijen tijdens de jaarlijkse evaluatiebijeenkomst te informeren over de maatregelen die zijn getroffen om de afspraken in dit convenant te implementeren en zo nodig aan de Partijen en Verzekeraars aanbevelingen te doen voor verbetering. De Partijen en Verzekeraars zullen aangeven hoe ze met de aanbevelingen zijn omgegaan.
 - 10.2.7 In het kader van een jaarlijks voortgangsrapport zal de Stuurgroep een geanonimiseerde en geaggregeerde samenvatting van het monitoringsrapport (inclusief aanbevelingen) publiceren.
 - 10.2.8 De Monitoringscommissie zal een finaal monitoringsrapport, via het secretariaat, aan de Stuurgroep verstrekken over de algehele voortgang die is geboekt met de uitvoering van dit convenant. Dit rapport zal gebaseerd zijn op de informatie die de geledingen hebben verstrekt en op de voortgang die Partijen en Verzekeraars hebben geboekt gedurende de convenantperiode.
 - 10.2.9 Uiterlijk zes (6) maanden na inwerkingtreding van het convenant zullen de leden van de Monitoringscommissie worden benoemd door de

Stuurgroep. De Monitoringscommissie zal bestaan uit drie (3) leden, waaronder een accountant met ervaring op het gebied van verificatie van niet-financiële informatie.

- 10.2.10 Strikte geheimhouding dient betracht te worden ten aanzien van concurrentiegevoelige informatie die van de geledingen zijn ontvangen. De Stuurgroep ontvangt deze concurrentiegevoelige informatie niet. In dit verband zal bij het ondertekenen van het convenant door de Partijen ook een vertrouwelijkheidsprotocol getekend worden om de geheimhouding van concurrentiegevoelige informatie gedurende de looptijd van het convenant te waarborgen. Het secretariaat, de Monitoringscommissie en eventuele andere actoren dienen de verklaring bij het vertrouwelijkheidsprotocol te ondertekenen om de geheimhouding van concurrentiegevoelige informatie gedurende de looptijd van het convenant te waarborgen.
- 10.2.11 In het kader van dit convenant worden gegevens, waaronder persoonsgegevens, verwerkt. Partijen maken hierover zodanige afspraken dat wordt voldaan aan de eisen die de van toepassing zijnde wet- en regelgeving daaraan stelt.

10.3 Geschillenbeslechting

- 10.3.1 Indien er tussen twee Partijen of tussen een Partij en een Verzekeraar een geschil ontstaat met betrekking tot de nakoming van de afspraken in dit convenant, zullen deze partijen hun geschil allereerst bilateraal trachten op te lossen.
- 10.3.2 Als zij niet tot overeenstemming kunnen komen, zal de Stuurgroep bemiddelen en proberen een voor beide partijen bevredigende oplossing te bedenken, nadat zij schriftelijk van het geschil in kennis is gesteld.
- 10.3.3 De geschilpartijen verstrekken zo snel mogelijk, maar in ieder geval binnen drie (3) weken nadat de Stuurgroep van het geschil in kennis is gesteld, de nodige informatie aan de Stuurgroep zodat deze zich goed kan voorbereiden. Als een van de geschilpartijen niet in staat is de nodige informatie binnen deze termijn te verstrekken, kan deze geschilpartij de Stuurgroep om uitstel vragen. De geschilpartij krijgt vervolgens een uitstel van drie (3) weken verleend om de nodige informatie te verstrekken, tenzij de Stuurgroep anders besluit.
- 10.3.4 Vanaf het moment dat de Stuurgroep in kennis is gesteld van het geschil, mogen de Partijen geen feitelijke en/of vertrouwelijke informatie ten aanzien van geschilpartijen doorgeven aan derden. Wel

- staat het partijen vrij te melden dat de zaak in behandeling is genomen door de Stuurgroep.
- 10.3.5 Binnen drie (3) weken na ontvangst van de vereiste informatie zal de Stuurgroep met de geschilpartijen in overleg treden en bemiddelen.
- 10.3.6 De Stuurgroep dient haar uiterste best te doen om binnen drie (3) maanden tot een oplossing te komen waarin beide geschilpartijen zich kunnen vinden en die in hun belangen op aanvaardbare wijze tegemoetkomt. Als de Stuurgroep niet in staat is om binnen deze termijn tot een oplossing te komen, kan de periode uitgesteld worden met nogmaals maximaal drie (3) maanden, tenzij de Stuurgroep anders besluit.
- 10.3.7 De Stuurgroep dient haar uiterste best te doen om tot een unaniem besluit te komen. Mocht zij niet tot een oplossing kunnen komen, dan kan de Stuurgroep na overleg met de betrokken geschilpartijen, een onafhankelijke bemiddelaar inschakelen. Deze bemiddelaar zal een gezaghebbend advies aan de Stuurgroep uitbrengen voor de oplossing van het geschil in kwestie.
- 10.3.8 Indien de Stuurgroep erin slaagt om beide geschilpartijen tot overeenstemming te laten komen, dan publiceert de Stuurgroep een verslag van het geschil en het voorstel voor oplossing met het eventueel advies van de onafhankelijke bemiddelaar.
- 10.3.9 De geschilpartijen zullen opvolging geven aan het voorstel van de Stuurgroep.
- 10.3.10 Als een geschilpartij geen opvolging geeft aan het voorstel van de Stuurgroep, zal de Stuurgroep zo snel mogelijk bijeenkomen met deze geschilpartij. Indien het een Partij bij het convenant betreft, dan kan de Stuurgroep in laatste instantie het Convenant jegens de tekortschietende Partij opzeggen. Met instemming van alle overige Partijen bij het convenant, zal de Stuurgroep aan de tekortschietende Partij namens alle Partijen mededelen dat het Convenant jegens haar wordt opgezegd en hij geen rechten meer kan ontlenen aan dit Convenant. Indien de Verzekeraar een lid betreft van de brancheorganisatie(s), dan zal deze Verzekeraar – via de Stuurgroep – bij de Tuchtraad Financiële Dienstverlening (Assurantiën) verantwoording afleggen.¹ Als het Convenant jegens de tekortschietende Partij wordt opgezegd of de Tuchtraad velt een oordeel over de Verzekeraar die lid is bij de brancheorganisatie(s), zal de Stuurgroep dit openbaar bekendmaken.

¹ <http://tuchtraadfd.nl/>

- 10.3.11 Indien de Stuurgroep er niet in slaagt om beide geschilpartijen tot overeenstemming te laten komen, dan publiceert de Stuurgroep een verslag van het conflict met inbegrip van de positie van beide geschilpartijen die in conflict zijn.
- 10.3.12 De in deze paragraaf beschreven geschillenoplossing doet geen afbreuk aan de taak van het OESO-NCP om bij te dragen aan het oplossen van kwesties die zich bij de toepassing van de OESO-richtlijnen in concrete gevallen voordoen.

10.4 Financiering

- 10.4.1 De financiering van dit convenant is gebaseerd op een begroting die door de partijen is overeengekomen.

11 Slotbepalingen

- 11.1 Dit convenant treedt in werking nadat het door de Partijen is ondertekend.
- 11.2 Binnen een (1) maand na ondertekening van het convenant wordt de zakelijke inhoud daarvan gepubliceerd in de Staatscourant. In de Staatscourant wordt tevens medegedeeld dat het convenant de eerste zes (6) maanden na inwerkingtreding van het convenant ter inzage wordt gelegd bij de Sociaal-Economische Raad (SER).
- 11.3 Dit convenant heeft een looptijd van vijf (5) jaar, ingaande op de datum van ondertekening.
- 11.4 De Partijen zullen dit convenant extern uitdragen, waartoe de Partijen op het gebied van communicatie gezamenlijke afspraken zullen maken.
- 11.5 Partijen kunnen hun deelname aan dit convenant opzeggen door de Stuurgroep daarvan in kennis te stellen, onder opgave van de reden(en) daarvoor en met inachtneming van een opzegtermijn van drie (3) maanden. De Stuurgroep zal de opzegging openbaar bekendmaken.
- 11.6 Wanneer een Partij de deelname aan dit convenant opzegt, zullen de toezeggingen in dit convenant vanaf de datum van opzegging vervallen.
- 11.7 Wanneer een Partij de deelname aan dit convenant opzegt, blijft het convenant voor de overige Partijen volledig van kracht.
- 11.8 Op dit convenant is uitsluitend Nederlands recht van toepassing.
- 11.9 Indien een bepaling van dit convenant in enige mate als nietig, vernietigbaar, ongeldig, onwettig of anderszins als niet-bindend moet worden beschouwd, wordt die bepaling, voor zover nodig, uit dit convenant verwijderd en vervangen door een bepaling die wel bindend en rechtsgeldig is en die de inhoud van de niet-geldige bepaling zoveel mogelijk benadert. Het overige deel van het convenant blijft in een dergelijke situatie ongewijzigd.
- 11.10 De afspraken van dit convenant zullen door alle Partijen in overeenstemming met het geldend internationaal, Europeesrechtelijk en nationaal recht worden uitgevoerd. Als zodanig zijn alle afspraken van de Partijen beperkt door toepasselijke wet- en regelgeving, wettelijke bepalingen, overheidsbesluiten, beursvoorschriften en – in het geval van openbaarmaking – geheimhoudingsplicht. Het sluiten van dit convenant is geen poging van de Partijen om de markt te verstoren of de mededinging te beperken.
- 11.11 Partijen komen overeen dat dit convenant niet in rechte afdwingbaar is en dat geschillen over de uitvoering van dit convenant kunnen worden aangebracht overeenkomstig paragraaf 10.3 van dit convenant.
- 11.12 Alle informatie die vertrouwelijk door Partijen is gedeeld gedurende de convenantsperiode en met betrekking tot de uitvoering van het convenant

- zullen vertrouwelijk blijven ook na de looptijd van het convenant. Voor informatie die via andere kanalen in de openbaarheid is gekomen, geldt dit niet.
- 11.13 Dit convenant staat open voor toetreding van andere partijen. Organisaties kunnen Partij worden en kunnen tot een van de geledingen in de Stuurgroep toetreden door dit convenant te ondertekenen. De Stuurgroep besluit over de toelating van nieuwe Partijen.
- 11.14 Bij ondertekening van dit convenant door het Verbond en ZN zijn de Verzekeraars die lid zijn van deze organisaties gebonden aan het convenant en de daarin gemaakte afspraken die op hen betrekking hebben. Partijen streven ernaar dat ook andere verzekeraars de doelstellingen van dit convenant zullen onderschrijven en dit, waar mogelijk, tot uitdrukking zullen brengen door aansluiting bij het convenant. Partijen zullen in het eerste jaar van de looptijd van het Convenant komen met een plan, met daarin activiteiten die Partijen zelf, of in gezamenlijkheid, zullen uitvoeren voor het uitdragen van de doelstellingen van het Convenant, zowel nationaal als internationaal.

Ondertekend in Den Haag op 5 juli 2018

Convenant international verdracht bijlagen
to de verdragen

Den Haag, 3 Juli 1918

Deel I

[Faint, illegible text, likely a signature or official stamp]

Deel II

[Faint, illegible text, likely a signature or official stamp]

Convenant internationaal verantwoord beleggen in de verzekeringssector

Den Haag, 5 juli 2018

Geleding 1:



Dhr. W.A.J. van Duin
Verbond van Verzekeraars

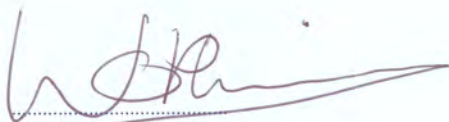


Dhr. R. Weurding
Verbond van Verzekeraars

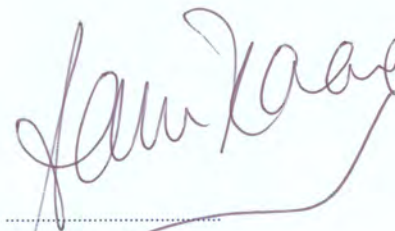


Dhr. A. Rouvoet
Zorgverzekeraars Nederland

Geleding 2:



Dhr. W.B. Hoekstra
Minister van Financiën



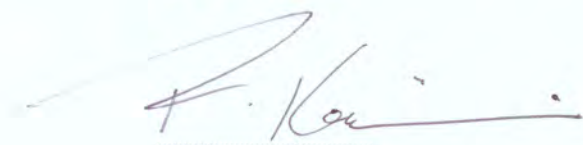
Mevr. S. Kaag
Minister voor Buitenlandse Handel
en Ontwikkelingssamenwerking

Geleding 3:



Dhr. A. Elzinga
De Federatie Nederlandse Vakbeweging

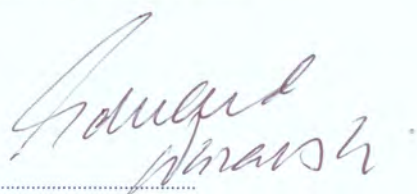
Geleding 4:



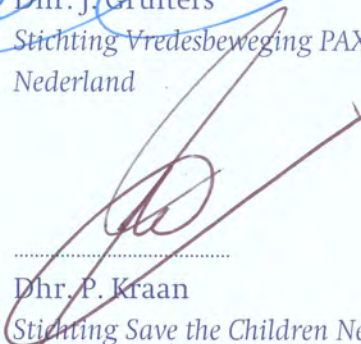
Mevr. F. Karimi
Stichting Oxfam Novib



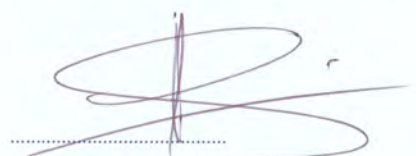
Dhr. J. Gruiters
Stichting Vredesbeweging PAX
Nederland



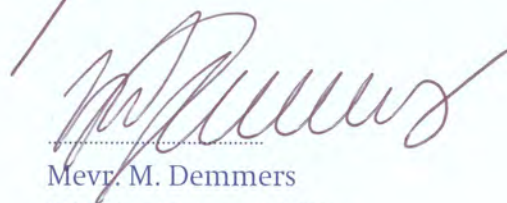
Dhr. E.A.M. Nazarski
Amnesty International Nederland



Dhr. P. Kraan
Stichting Save the Children Nederland



Dhr. P. de Smit
Stichting World Animal Protection
Nederland



Mevr. M. Demmers
Stichting Natuur & Milieu

1. *[Faint handwritten text]*



2. *[Faint handwritten text]*



3. *[Faint handwritten text]*



4. *[Faint handwritten text]*



5. *[Faint handwritten text]*



6. *[Faint handwritten text]*





Bijlagen

Blissden

Begrippenlijst

Beleggingscategorieën	Met 'beleggingscategorieën' worden aandelen, leningen aan overheden en bedrijven (obligaties) en andere vastrentende waarden, private equity en onroerend goed bedoeld.
Controversiële wapens	Controversiële wapens hebben een disproportioneel effect, veroorzaken bij de inzet ervan doorgaans veel slachtoffers of zijn niet in staat onderscheid te maken tussen burgerdoelen en militaire doelen.
'Do no harm'-principe	Het aanpakken van negatieve impacts (zie paragrafen 2, 3 en 4 van het convenant).
'Do good'-principe	Bijdragen aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelen en Agenda 2030.
Engagement	Invloed aanwenden om bedrijven te bewegen om hun ESG-gedrag te verbeteren.
ESG-beleid	Beleid waarin de verantwoordelijkheden, toezeggingen en verwachtingen ten aanzien van milieu, sociale omstandigheden en goed ondernemingsbestuur (ESG) zijn neergelegd.
ESG-due diligence	Een continu proces, waarbij verzekeraars daadwerkelijke en mogelijke ongunstige impacts ten aanzien van mens, dier, milieu en goed ondernemingsbestuur identificeren, voorkomen en verminderen, en waarmee zij verantwoording afleggen over hun aanpak van die impacts als integraal onderdeel van hun besluitvormingsproces en risicobeheerssystemen.
Duurzame Ontwikkelingsdoelen	De Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's - Sustainable Development Goals) zijn een reeks doelstellingen voor toekomstige internationale ontwikkeling. Ze zijn vastgesteld en onderschreven door de Verenigde Naties en worden gepromoot als de wereldwijde doelstellingen voor duurzame ontwikkeling.
Partijen	Daar waar in de tekst wordt gesproken over 'een Partij' en/of 'de Partijen' worden de organisaties en individuele Verzekeraars bedoeld die het convenant hebben ondertekend.
Polishouder	Daar waar in de tekst wordt gesproken over een 'polishouder' worden verzekeringnemers bedoeld met een verzekeringsovereenkomst bij een verzekeraar.
Toegang tot herstel en/of verhaal	Toegang tot herstel en/of verhaal ('remedy') houdt in ieder geval in: effectieve toegang tot een rechtssysteem, adequaat, effectief en onmiddellijk herstel van geleden schade, en toegang tot relevante informatie betreffende schendingen en herstelmechanismen.
Verzekeraars	Daar waar in de tekst wordt gesproken over 'een Verzekeraar' en/of 'de Verzekeraars' worden de individuele Verzekeraars bedoeld die lid zijn van een brancheorganisatie of als Partij het convenant hebben ondertekend.



teiknosqqhg98



Code Duurzaam Beleggen




VERBOND VAN VERZEKERAARS



Code Duurzaam Beleggen

De Algemene Ledenvergadering van het Verbond van Verzekeraars heeft op 21 december 2011 de volgende code vastgesteld.

1. De Code Duurzaam Beleggen is opgesteld door het Verbond van Verzekeraars en is op zijn individuele leden van toepassing. Leden van het Verbond van Verzekeraars committeren zich aan de code, handelen naar de geest ervan en zijn daarop aanspreekbaar. Bij niet-naleving kan het Verbond van Verzekeraars passende maatregelen treffen.
2. De code wordt aangehaald als 'Code Duurzaam Beleggen'.
3. De code treedt in werking op 1 januari 2012.
4. Op de code is het 'pas toe of leg uit' ('comply or explain')-beginsel van toepassing. Een verzekeraar past de principes van de code in beginsel toe. Afwijkingen, mits gemotiveerd, zijn echter toegestaan.
5. Onder Maatschappelijk bewust beleggen wordt in het kader van deze code verstaan dat leden van het Verbond in hun beleggingsbeleid rekening houden met milieu aspecten, sociale aspecten en goed ondernemingsbestuur (governance) van de entiteiten waarin door hen wordt belegd.
6. De UN Principles for Responsible Investments (UN PRI) vormen een richtlijn voor (institutionele) beleggers op het terrein van maatschappelijk verantwoord beleggen. De leden van het Verbond leven, met inachtneming van punt 4, deze richtlijn van UN PRI na. De UN PRI zijn opgenomen in bijlage 1.
7. De leden van het Verbond leven voorts, met inachtneming van punt 4, de principes van de UN Global Compact na. UN Global Compact is een initiatief van de Verenigde Naties dat verantwoord ondernemen bevordert. De principes richten zich op criteria zoals milieu, mensenrechten, arbeidsomstandigheden en anti corruptie en zijn gebaseerd op internationale verdragen. De UN Global Compact zijn opgenomen in bijlage 2.
8. Omdat het maatschappelijk niet wenselijk wordt gevonden om te beleggen in bedrijven die zijn betrokken bij de productie van of handel in controversiële wapens (zoals antipersoonsmijnen en clusterprojectielen), zullen leden van het Verbond dat, met inachtneming van punt 4, nalaten. Controversiële wapens zijn wapens die geen onderscheid maken tussen militaire en civiele doelen en vaak vele jaren na afloop van een conflict nog slachtoffers maken. De meeste van deze controversiële wapens zijn door middel van internationale wet- of regelgeving verboden of het gebruik hiervan ligt aan banden.
9. Deze code is van toepassing op alle beleggingscategorieën.
10. Deze code is van toepassing op het intern (binnen een groep) door verzekeraars beheerd vermogen. Voor extern door derden beheerd vermogen geldt een inspanningsverplichting om te bewerkstelligen dat vermogensbeheerders maatschappelijk verantwoord beleggen. Ten aanzien van voor derden beheerd vermogen geldt een inspanningsverplichting.



Code Duurzaam Beleggen

11. Naleving en controle
 - a. Leden van het Verbond van Verzekeraars houden de goede naam van de branche in stand.
 - b. Leden van het Verbond van Verzekeraars geven concreet invulling aan de code in hun eigen ondernemingsbeleid.
 - c. Leden van het Verbond van Verzekeraars informeren hun medewerkers over de code en zorgen ervoor dat zij hiernaar handelen.
 - d. Leden van het Verbond van Verzekeraars doen geen zaken met partijen die het moeilijk of onmogelijk maken om overeenkomstig de code te handelen.
 - e. Leden van het Verbond van Verzekeraars werken, voor zover van toepassing, actief mee aan de periodiek uitgevoerde toetsing van de naleving van de bindende zelfregulering van het Verbond van Verzekeraars en zijn open over de uitkomsten van die toetsing.
12. Onderhoud van de code

De samenleving is voortdurend in beweging; de verzekeringsbranche dus ook. Die dynamiek en de wens om daarop flexibel in te spelen, maken een continue dialoog noodzakelijk tussen ons en onze belanghebbenden. Daarom zal het Verbond van Verzekeraars periodiek nagaan of de code moet worden aangepast.

Bijlage 1: The Principles for Responsible Investment

As institutional investors, we have a duty to act in the best long-term interests of our beneficiaries. In this fiduciary role, we believe that environmental, social, and corporate governance (ESG) issues can affect the performance of investment portfolios (to varying degrees across companies, sectors, regions, asset classes and through time). We also recognise that applying these Principles may better align investors with broader objectives of society. Therefore, where consistent with our fiduciary responsibilities, we commit to the following:

1. We will incorporate ESG issues into investment analysis and decision-making processes.

Possible actions:

- Address ESG issues in investment policy statements
- Support development of ESG-related tools, metrics, and analyses
- Assess the capabilities of internal investment managers to incorporate ESG issues
- Assess the capabilities of external investment managers to incorporate ESG issues
- Ask investment service providers (such as financial analysts, consultants, brokers, research firms, or rating companies) to integrate ESG factors into evolving research and analysis
- Encourage academic and other research on this theme
- Advocate ESG training for investment professionals

2. We will be active owners and incorporate ESG issues into our ownership policies and practices.

Possible actions:

- Develop and disclose an active ownership policy consistent with the Principles
- Exercise voting rights or monitor compliance with voting policy (if outsourced)
- Develop an engagement capability (either directly or through outsourcing)
- Participate in the development of policy, regulation, and standard setting (such as promoting and protecting shareholder rights)
- File shareholder resolutions consistent with long-term ESG considerations
- Engage with companies on ESG issues
- Participate in collaborative engagement initiatives
- Ask investment managers to undertake and report on ESG-related engagement

3. We will seek appropriate disclosure on ESG issues by the entities in which we invest.

Possible actions:

- Ask for standardised reporting on ESG issues (using tools such as the Global Reporting Initiative)
- Ask for ESG issues to be integrated within annual financial reports
- Ask for information from companies regarding adoption of/adherence to relevant norms, standards, codes of conduct or international initiatives (such as the UN Global Compact)
- Support shareholder initiatives and resolutions promoting ESG disclosure

4. We will promote acceptance and implementation of the Principles within the investment industry.

Possible actions:



Code Duurzaam Beleggen

- Include Principles-related requirements in requests for proposals (RFPs)
- Align investment mandates, monitoring procedures, performance indicators and incentive structures accordingly (for example, ensure investment management processes reflect long-term time horizons when appropriate)
- Communicate ESG expectations to investment service providers
- Revisit relationships with service providers that fail to meet ESG expectations
- Support the development of tools for benchmarking ESG integration
- Support regulatory or policy developments that enable implementation of the Principles

5. We will work together to enhance our effectiveness in implementing the Principles.

Possible actions:

- Support/participate in networks and information platforms to share tools, pool resources, and make use of investor reporting as a source of learning
- Collectively address relevant emerging issues
- Develop or support appropriate collaborative initiatives

6. We will each report on our activities and progress towards implementing the Principles.

Possible actions:

- Disclose how ESG issues are integrated within investment practices
- Disclose active ownership activities (voting, engagement, and/or policy dialogue)
- Disclose what is required from service providers in relation to the Principles
- Communicate with beneficiaries about ESG issues and the Principles
- Report on progress and/or achievements relating to the Principles using a 'Comply or Explain'¹ approach
- Seek to determine the impact of the Principles
- Make use of reporting to raise awareness among a broader group of stakeholders

¹The Comply or Explain approach requires signatories to report on how they implement the Principles, or provide an explanation where they do not comply with them.

The Principles for Responsible Investment were developed by an international group of institutional investors reflecting the increasing relevance of environmental, social and corporate governance issues to investment practices. The process was convened by the United Nations Secretary-General.

In signing the Principles, we as investors publicly commit to adopt and implement them, where consistent with our fiduciary responsibilities. We also commit to evaluate the effectiveness and improve the content of the Principles over time. We believe this will improve our ability to meet commitments to beneficiaries as well as better align our investment activities with the broader interests of society.

We encourage other investors to adopt the Principles.



Bijlage 2: United Nations Global Compact

The Ten Principles

The UN Global Compact's ten principles in the areas of human rights, labour, the environment and anti-corruption enjoy universal consensus and are derived from:

- [The Universal Declaration of Human Rights](#)
- [The International Labour Organization's Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work](#)
- [The Rio Declaration on Environment and Development](#)
- [The United Nations Convention Against Corruption](#)

The UN Global Compact asks companies to embrace, support and enact, within their sphere of influence, a set of core values in the areas of human rights, labour standards, the environment and anti-corruption:

Human Rights

- [Principle 1](#): Businesses should support and respect the protection of internationally proclaimed human rights; and
- [Principle 2](#): make sure that they are not complicit in human rights abuses.

Labour

- [Principle 3](#): Businesses should uphold the freedom of association and the effective recognition of the right to collective bargaining;
- [Principle 4](#): the elimination of all forms of forced and compulsory labour;
- [Principle 5](#): the effective abolition of child labour; and
- [Principle 6](#): the elimination of discrimination in respect of employment and occupation.

Environment

- [Principle 7](#): Businesses should support a precautionary approach to environmental challenges;
- [Principle 8](#): undertake initiatives to promote greater environmental responsibility; and
- [Principle 9](#): encourage the development and diffusion of environmentally friendly technologies.

Anti-Corruption

- [Principle 10](#): Businesses should work against corruption in all its forms, including extortion and bribery.

Gedragscode Verzekeraars

2015



VERBOND VAN VERZEKERAARS

Inhoud

1	Inleiding	3
2	Kernwaarden en gedragsregels	4
2.1	Kernwaarden: de basis van de gedragscode	4
2.2	De concretisering van de kernwaarden	4
2.3	Zekerheid bieden	4
2.4	Mogelijk maken	5
2.5	Maatschappelijk betrokken zijn	5
3	Ondertekening, naleving, controle, klachtenprocedure en onderhoud	6
3.1	Ondertekening	6
3.2	Naleving en controle	6
3.3	Klachtenprocedure	6
3.4	Onderhoud van de gedragscode	6
	Bijlage Belanghebbenden	7

Colofon

© Uitgave van het Verbond van Verzekeraars

Bordewijklaan 2, 2591 XR Den Haag
Postbus 93450, 2509 AL Den Haag
Telefoon: 070 - 3338500
Fax: 070 - 3338510
E-mail: info@verzekeraars.nl
Internet: www.verzekeraars.nl

Den Haag, december 2015

1. Inleiding

Het Verbond van Verzekeraars is de belangenvereniging van Nederlandse particuliere verzekeraars. Verzekeraars spelen een centrale rol in het spreiden van risico's, het beheersbaar maken ervan en het bieden van een vangnet als het misgaat. Vanuit die maatschappelijke rol vervult het Verbond een spilfunctie als gesprekspartner van een groot aantal belanghebbenden.

Begin deze eeuw speelde het thema 'maatschappelijk verantwoord ondernemen' een steeds grotere rol in het maatschappelijk debat. Daarop introduceerden wij in 2002 na overleg met onze belanghebbenden de Gedragscode Verzekeraars. Die gedragscode vormde niet het begin van de discussie over onze maatschappelijke verantwoordelijkheid. Het was eerder een document waarin staand beleid werd vastgelegd en waar nodig aangescherpt. Afspraken en gedragsregels over dat beleid waren in de loop der jaren neergelegd in diverse codes. De gedragscode verving deze afspraken niet, maar overkoepelde ze en plaatste ze in een kader. De gedragscode dient sindsdien als fundament voor het opereren van het Verbond van Verzekeraars en zijn individuele leden.

De wetten van de financiële markten, de dynamiek van de sector met zijn distributie- en automatiseringsvraagstukken en de veranderende wettelijke kaders vragen echter gaandeweg meer van onze aandacht. Omdat wij op korte en lange termijn zekerheid willen bieden, zijn continuïteit en vertrouwen voor ons cruciaal. Alleen door consequent te handelen in het belang van onze klanten, verdienen wij dit vertrouwen. Kernwaarden ondersteunen ons bij het hebben en

houden van de juiste focus. Ze zijn het vertrekpunt van ons denken en handelen. Ze verduidelijken wie wij zijn en onderstrepen waar wij voor staan. De kernwaarden houden ons voortdurend voor ogen waar het in essentie om draait: de toegevoegde waarde die wij onze klanten en de maatschappij bieden.

De herziene gedragscode van de verzekeringsbranche is daarom opgesteld aan de hand van de in 2009 vastgestelde kernwaarden: 'zekerheid bieden', 'mogelijk maken' en 'maatschappelijk betrokken zijn'. Daarmee hebben wij de gedragscode toekomstbestendig gemaakt, waarbij wij het fundament intact hebben gelaten. De gedragscode brengt tot uitdrukking dat wij in overleg met onze belanghebbenden continu werken aan een balans tussen bedrijfseconomische groei en maatschappelijke vooruitgang. Waarbij het klantbelang voor ons voorop staat. Ook deze gedragscode overkoepelt bestaande en nieuwe zelfregulering van de branche met algemene bepalingen. Omdat de werkelijkheid zich niet in algemene bepalingen laat vatten, is een groot aantal daarvan geconcretiseerd in nadere zelfregulering.

De gedragscode laat ruimte voor een eigen identiteit van de afzonderlijke verzekeringsmaatschappijen. Verzekeraars kunnen op basis van de gedragscode vanuit hun eigen bedrijfsvisie nader invulling geven aan hun maatschappelijke rol. Door de gedragscode te ondertekenen geven het Verbond van Verzekeraars en zijn individuele leden aan de algemene bepalingen in de gedragscode met verstand toe te zullen passen. Onze belanghebbenden mogen ons daarop aanspreken.

2. Kernwaarden en gedragsregels

2.1 Kernwaarden: de basis van de gedragscode

De basis van de gedragscode wordt gevormd door onze kernwaarden, die wij als ondertekenaars richtinggevend vinden voor ons doen en laten. Deze waarden zijn: 'zekerheid bieden', 'mogelijk maken' en 'maatschappelijk betrokken zijn'.

2.2 De concretisering van de kernwaarden

Wij voorzien de kernwaarden van een concrete invulling in de vorm van gedragsregels. Deze regels vormen de leidraad waarmee ieder van ons zijn bedrijfsbeleid nader inhoud geeft.

2.3 Zekerheid bieden

Verzekeraars bieden zekerheid. De zekerheid waar wij voor staan, maakt dat klanten weten waar ze aan toe zijn. Zekerheid betekent: eenvoud, duidelijkheid, betrouwbaarheid, kwaliteit en deskundigheid. Dat geeft rust, bescherming, veiligheid en zelfvertrouwen. Zo benadrukken wij dat onze klanten erop mogen vertrouwen dat wij hen de zekerheid bieden die ze mogen verwachten. Wij zorgen voor de zekerheid waaraan de behoefte in een steeds complexere en dynamischer samenleving groeit. Daarmee zijn verzekeringen een basisvoorwaarde voor een welvarende, stabiele samenleving. Zekerheid bieden betekent dat onze dienstverlening en producten zoveel mogelijk aansluiten op de verwachtingen van de klant.

Eenvoud & duidelijkheid

1. Wij behandelen klanten zorgvuldig en verankeren dit in onze cultuur. Wij communiceren helder en open met klanten.
2. Wij zorgen voor begrijpelijke producten en goede informatie hierover.
3. Wij investeren in educatie en voorlichting zodat klanten weten wat verzekeringen voor ze kunnen betekenen.
4. Wij zijn duidelijk over de zekerheid die wij bieden en dus ook over wat wij uitsluiten.
5. Wij zijn duidelijk over de werking en kosten van producten.

6. Wij hebben een product goedkeuringsproces, met een zorgvuldige afweging van de risico's en zorgvuldige toetsing van andere relevante aspecten, waaronder de zorgplicht jegens de klant.
7. Wij zorgen ervoor dat het acceptatie- en het schadebehandelingsproces inzichtelijk zijn voor de klant.
8. Wij motiveren het besluit een klant niet te accepteren schriftelijk en in begrijpelijke bewoordingen. Wij wijzen de klant daarbij op eventuele andere beroepsmogelijkheden.

Betrouwbaarheid

9. Wij onthouden ons van oneigenlijke verkoop-motieven, -methoden en -uitingen.
10. Wij zorgen ervoor dat een verschil van inzicht tussen verzekeraars over een schadegeval, waarbij het recht op uitkering niet ter discussie staat, geen nadelige gevolgen heeft voor de dienstverlening aan de klant.
11. Wij dragen in het schadebehandelingsproces zorg voor een voortvarende en zorgvuldige afhandeling met oog voor alle betrokkenen.
12. Wij doen geen zaken met personen, instellingen of bedrijven waarvan wij weten of kunnen weten dat zij activiteiten ontplooiën die wettelijk verboden zijn.

13. Wij doen in geval van verzekeringsfraude aangifte volgens onze afspraken met het Openbaar Ministerie.
14. Wij registreren onrechtmatig handelen jegens ons, ons personeel of onze klanten.

Kwaliteit & deskundigheid

15. Wij beheren de ons toevertrouwde premies zorgvuldig en verantwoord.
16. Wij beleggen ontvangen gelden solide en rendementsbewust.
17. Wij dragen zorg voor een zorgvuldig, beheerst en duurzaam ondernemingsbestuur.

18. Wij zorgen dat er adequaat intern toezicht wordt gehouden op relevante bedrijfsprocessen. Wij bevorderen de deskundigheid van onze bestuurders en interne toezichhouders via een programma van permanente educatie. De educatie heeft in ieder geval betrekking op de zorgplicht jegens de klant.
19. Wij hebben een klantgerichte interne klachtenregeling. Wij brengen de klanten hiervan op de hoogte en wijzen hen, voor zover van toepassing, op het Klachteninstituut Financiële Dienstverlening (Kifid).
20. Wij werken onvoorwaardelijk mee aan bemiddeling door de Ombudsman Financiële Dienstverlening en volgen, afgezien van hoger beroep, de bindende adviezen op van de Geschillencommissie Financiële Dienstverlening. Daarnaast onderwerpen wij ons aan de toepasselijke rechtsgang bij de Tuchtraad Assurantiën (Tuchtraad) en de burgerlijke rechter.
- 2.4 Mogelijk maken**
Verzekeraars maken mogelijk. Dat betekent dat wij ervoor zorgen dat klanten, en daarmee de samenleving, verder komen. Wij brengen risico's van onze klanten terug tot een voor hen acceptabel niveau. Dat geeft mensen het vertrouwen nieuwe stappen te zetten in het leven. Wij organiseren solidariteit en maken risico's beheersbaar. Daarmee bieden wij alle klanten passende zekerheid. Mogelijk maken betekent ook dat wij belemmeringen voor klanten wegnemen. Omdat risico's voortdurend veranderen, zijn wij alert op nieuwe belemmeringen. Als wij die niet alleen kunnen wegnemen, werken wij samen met de overheid en andere strategische partners. Mogelijk maken betekent dat wij bestaande en toekomstige klanten in staat stellen te groeien, zich te ontplooiën, hun ambities te verwezenlijken en hun doelen te behalen.
21. Wij maken het mogelijk dat zoveel mogelijk (potentiële) klanten risico's financieel af kunnen dekken en zullen ons inspannen te voorkomen dat mensen tegen hun wil onverzekerd zijn.
22. Wij spelen in op de doelen van klanten en de uitdagingen van het moment met vernieuwende oplossingen.
23. Wij stellen het klantbelang voorop, ook als spanning ontstaat tussen politieke keuzes en klantwensen.
24. Wij zetten ons in voor kwaliteitsverbetering op aan verzekeren gerelateerde maatschappelijke terreinen.
25. Wij werken samen met de overheid en andere strategische partners als verzekeraars oplossingen niet alleen kunnen realiseren.
26. Wij zijn duidelijk over de grenzen van onze mogelijkheden.
- 2.5 Maatschappelijk betrokken zijn**
Verzekeraars zijn maatschappelijk betrokken. Wij staan midden in de samenleving, naast onze klanten. Met een open oog voor de samenleving waar onze klanten deel van uitmaken. Maar ons engagement gaat verder dan maatschappelijk verantwoord ondernemen. Wij tonen oprechte betrokkenheid door in te spelen op actuele kwesties. De Nederlandse samenleving wordt voortdurend opnieuw uitgedaagd. Vraagstukken rond risico's, veiligheid en solidariteit vragen steeds weer een andere invulling van het verzekeringsvak. Daarom zoeken wij vanuit onze expertise en in samenwerking met overheid, klantvertegenwoordigers en andere strategische partners naar innovatieve oplossingen. Maatschappelijk betrokken zijn betekent dat verzekeraars goed luisteren en passende antwoorden geven.
27. Wij spelen in op maatschappelijke ontwikkelingen.
28. Wij gaan in het maatschappelijk debat de dialoog aan met belanghebbenden.
29. Wij betrekken niet alleen bedrijfseconomische, maar ook maatschappelijke, sociale en ecologische belangen bij onze bedrijfsvoering en ons beleggingsbeleid en leggen hierover verantwoording af.

3. Ondertekening, naleving, controle, klachtenprocedure en onderhoud

3.1 Ondertekening

De Gedragcode Verzekeraars is van toepassing op het Verbond van Verzekeraars en zijn individuele leden. Ondertekening is een voorwaarde voor het lidmaatschap van het Verbond van Verzekeraars. Met de ondertekening geven verzekeraars aan zich te committeren aan de gedragsregels zoals die in de gedragscode zijn omschreven. Zij zullen zich naar de geest van de gedragscode gedragen en zijn daarop aanspreekbaar. Bij niet-naleving kan het Verbond van Verzekeraars passende maatregelen treffen.

3.2 Naleving en controle

- a. Wij houden de goede naam van de branche in stand.
- b. Wij geven concreet invulling aan de gedragscode in ons eigen ondernemingsbeleid.
- c. Wij informeren onze medewerkers over de gedragscode en zorgen ervoor dat zij hiernaar handelen.
- d. Wij doen geen zaken met partijen die het ons moeilijk of onmogelijk maken om overeenkomstig de gedragscode te handelen.
- e. Wij werken voor zover van toepassing actief mee aan de door de Stichting toetsing verzekeraars uitgevoerde toetsing van naleving van de bindende zelfregulering van het Verbond van Verzekeraars in het algemeen en van deze gedragscode in het bijzonder. Wij zijn open over de uitkomsten van die toetsing.

3.3 Klachtenprocedure

Stap 1: klagen bij de betreffende verzekeraar
Iedereen die vindt dat een van de ondertekenaars niet handelt volgens de gedragscode, moet zich in eerste instantie wenden tot (de directie van) de betreffende ondertekenaar.

Stap 2: klagen bij een andere instantie

Wordt de klacht naar het oordeel van de klager niet naar tevredenheid afgehandeld, dan kan de klager zich wenden tot het Kifid (consumenten) of de Tuchtraad (andere belanghebbenden).

Consumenten

Een consument met een klacht over de naleving van de gedragscode kan terecht bij het Kifid, waar de Ombudsman Financiële Dienstverlening, de Geschillencommissie Financiële Dienstverlening en de Commissie van Beroep Financiële Dienstverlening actief zijn. De klacht wordt ofwel binnen het Kifid afgehandeld of doorgestuurd naar de Tuchtraad. De Tuchtraad adviseert het Verbond van Verzekeraars over de te nemen maatregelen.

Andere belanghebbenden

Andere belanghebbenden dan de hiervoor genoemde consumenten met een klacht over de naleving van de gedragscode kunnen rechtstreeks terecht bij de Tuchtraad. De Tuchtraad adviseert het Verbond van Verzekeraars over de te nemen maatregelen. Deze maatregelen zijn vastgelegd in de statuten van het Verbond van Verzekeraars.

3.4 Onderhoud van de gedragscode

De samenleving is voortdurend in beweging; de verzekeringsbranche dus ook. Die dynamiek en de wens om daarop flexibel in te spelen, maken een continue dialoog noodzakelijk tussen ons en onze belanghebbenden. Daarom zal het Verbond van Verzekeraars periodiek nagaan of de gedragscode moet worden aangepast.

Bijlage: Belanghebbenden

Bij de ontwikkeling, advisering, verkoop en het beheer van verzekeringsproducten komen wij in aanraking met personen, groepen, instituten, bedrijven, instellingen en overheden van zeer uiteenlopende aard. Wij beschouwen hen als onze belanghebbenden. Wij onderscheiden een zestal groepen belanghebbenden:

1. *Bij de verzekeringsovereenkomst belanghebbende partijen:*
 - (potentiële) verzekeringnemers
 - verzekerden
 - slachtoffers door handelingen van verzekerden
 - begunstigden
 - andere partijen die een beroep doen op de verzekering en degenen die hen terzijde staan
 - distributeurs van verzekeringen
 - gevolmachtigde assurantiebedrijven
 - expertisebureaus
 - schaderegelingskantoren
2. *Gouvernementele en niet-gouvernementele organisaties:*
 - overheden
 - toezichhouders aan wie verzekeraars verantwoording moeten afleggen
 - representanten van maatschappelijke groeperingen
 - organisaties van werkgevers en werknemers
3. *Kapitaalverschaffers:*
 - aandeelhouders
 - leden van onderlinge
 - kredietverstrekkers
4. *Werknemers van verzekeraars:*
 - bestuurders
 - medewerkers
 - ondernemingsraden
5. *Verzekeringsmaatschappijen:*
 - collega-verzekeringsmaatschappijen
 - de verzekeringsbranche als geheel
6. *Brancheorganisaties in de financiële sector*



Samenstelling werkgroep

De dialoog is gevoerd door brancheorganisaties, individuele verzekeraars, een vakbond, ngo's en de overheid. De SER heeft het proces gefaciliteerd. Onafhankelijk voorzitter was Alexandra van Selm.

Bij de totstandkoming van het convenant is met de volgende belanghebbenden gesproken: VBDO, WO=MEN, Defence for Children, Transparency International, Inretail, Profundo, NVB, MVO Platform, Greenpeace en OESO-NCP.

Leden

Plaatsvervangende leden

Voorzitter

Alexandra van Selm

Brancheorganisatie

Dennis Heijnen (Het Verbond van Verzekeraars)

Mathijs Romme (Zorgverzekeraars Nederland)

Individuele Verzekeraars

Babs Dijkshoorn (NN)

Dennis van der Putten (Actiam)

Menno van Lieshout (Achmea)

Jos Gijsbers (ASR)

Roger Wildeboer Schut (Aegon)

Hanna Wintzen Kernkamp

(NN, voorheen Delta Lloyd)

Raquel Criado Larrea (a.s.r.)

Martijn van Veen (Onderlinge Gravenhage)

Vakbond

Fred Polhout (FNV)

ngo's

Peter Ras (Oxfam Novib)

Titus Bolten (Amnesty international Nederland)

Thijs van Brussel (Pax for peace)

Dirk Jan Verdonk (World Animal Protection
Nederland)

Jeanet van der Woude

Michel Uiterwaal

Jaap Bartels (Save the Children Nederland)
Peter Soonius (Natuur & Milieu)

Katarina Muzsikova

Overheid

Tessel van Westen (Ministerie van
Buitenlandse Zaken)
Majida Chrit (Ministerie van Financiën)

Secretariaat (SER)

Nadia Cicek
Annemarth Idenburg
Geert Klein Wolterink

Publicatieoverzicht

Algemeen

Publicaties van de SER verschijnen digitaal. Alle publicaties zijn te downloaden op onze website www.ser.nl. Sommige publicaties zijn in boekvorm te bestellen via communicatie@ser.nl. Van de adviezen verschijnt eveneens een Engelstalige samenvatting. Deze is te vinden op de webpagina van het desbetreffende advies en de Engelstalige website van de SER.

Adviezen

Signalering Vluchtelingen en Werk - Een nieuwe tussenbalans

2018, 100 pp., publicatienummer 18/05

Verkenning Financiële instrumenten voor een circulaire economie

2018, 80 pp., publicatienummer 18/04

Energietransitie en werkgelegenheid - Kansen voor een duurzame toekomst

2018, 96 pp., publicatienummer 18/03

Verkenning De vele kanten van banen combineren

2018, 90 pp., publicatienummer 18/02

Advies optimalisering verlof na geboorte kind

2018, 22 pp., publicatienummer 18/01

Advies Toekomstgericht beroepsonderwijs - Deel 2 Voorstellen voor een sterk en innovatief beroepsonderwijs

2017, 130 pp., publicatienummer 17/09

Consumentengeschillen moeten sneller en eenvoudiger opgelost kunnen worden

2017, 26 pp., ISBN 978-94-6134-102-0, publicatienummer 17/08

Passie Gewaardeerd - Versterking van de arbeidsmarkt in de culturele en creatieve sector

2017, 114 pp., ISBN 978-94-6134-100-6, publicatienummer 17/07

Grenswaarde voor acrylamide

2017, 18 pp., ISBN 978-94-6134-099-3, publicatienummer 17/06

Governance van het energie- en klimaatbeleid

2017, 22 pp., ISBN 978-94-6134-098-6, publicatienummer 17/05

Leren en ontwikkelen tijdens de loopbaan - Een richtinggevend advies

2017, 112 pp., ISBN 978-94-6134-097-7, publicatienummer 17/04

Opgroeien zonder Armoede

2017, 166 pp., ISBN 978-94-6134-095-5, publicatienummer 17/03

Medezeggenschap Pensioen in Kleine Ondernemingen

2017, 30 pp., ISBN 978-94-6134-094-8, publicatienummer 17/02

Regionaal samenwerken: Leren van praktijken

2017, 116 pp., ISBN 978-94-6134-093-1, publicatienummer 17/01

Signalering Nieuwe wegen naar een meer succesvolle arbeidsmarktintegratie van vluchtelingen

2016, 116 pp., ISBN 978-94-6134-092-4, verkrijgbaar via www.ser.nl

Grenswaarde voor meelstof

2016, 20 pp., ISBN 978-94-6134-091-7, publicatienummer 16/09

Verkenning Mens en technologie - Samen aan het werk

2016, 164 pp., ISBN 978-94-6134-090-0, verkrijgbaar via www.ser.nl

Een werkende combinatie - Advies over het combineren van werken, leren en zorgen in de toekomst

2016, Deel I Samenvatting & Visie, 110 pp., ISBN 978-94-6134-089-4, publicatienummer 16/08

2016, Deel II Analyse, 242 pp., ISBN 978-94-6134-089-4, publicatienummer 16/08

Toekomstgericht beroepsonderwijs - Deel 1 Voorstellen ter versterking van de beroepsbegeleidende leerweg

2016, 66 pp., ISBN 978-94-6134-088-7, publicatienummer 16/07

Versnelling van verduurzaming van de veehouderij

2016, 48 pp., ISBN 978-94-6134-087-0, publicatienummer 16/06

Werken aan een circulaire economie: geen tijd te verliezen

2016, 100 pp., ISBN 978-94-6134-085-6, publicatienummer 16/05

Verkenning sociale infrastructuur kwetsbare groepen binnen de Participatiewet

2016, 42 pp., ISBN 978-94-6134-084-9, verkrijgbaar via www.ser.nl

Verkenning wettelijk minimumjeugdloon

2016, 86 pp., ISBN 978-94-6134-083-2, verkrijgbaar via www.ser.nl

Verkenning persoonlijk pensioenvermogen met collectieve risicodeling

2016, 102 pp., ISBN 978-94-6134-082-5, verkrijgbaar via www.ser.nl

TTIP - Transatlantic Trade and Investment Partnership

2016, 200 pp., ISBN 978-94-6134-080-1, publicatienummer 16/04

Snel en toegankelijk geschillen oplossen

2016, 20 pp., ISBN 978-94-6134-079-5, publicatienummer 16/03

Werk: van belang voor iedereen - Een advies over werken met een chronische ziekte

2016, 178 pp., ISBN 978-94-6134-078-8, publicatienummer 16/02

Gelijk goed van start: Visie op het toekomstige stelsel van voorzieningen voor jonge kinderen

2016, 186 pp., ISBN 978-94-6134-077-1, publicatienummer 16/01

Verkenning Arbeidsmarkt Culturele Sector

2016, 111 pp., verkrijgbaar via www.ser.nl

Leren in het hoger onderwijs van de toekomst

(Advies over de Strategische Agenda Hoger Onderwijs 2015 - 2025)

2015, 80 pp., ISBN: 978-94-6134-076-4, publicatienummer 15/06

De SER-agenda voor de Stad

2015, 124 pp., ISBN 978-94-6134-074-0, publicatienummer 15/05

Rapporten

Nederlandse economie in stabiel vaarwater: een marco-economische verkenning

2013, 64 pp., ISBN 978-94-6134-052-8

Nieuwe EU-voorstellen Regulering en toezicht financiële sector

2010, 64 pp., ISBN 978-94-6134-006-1

CSED-rapport: Naar een integrale hervorming van de woningmarkt

2010, 124 pp., ISBN 978-94-6134-004-7

Engelstalige publicaties

Dutch Gold Sector IRBC Agreement on international responsible business conduct of companies in the Netherlands with gold or gold bearing materials in their value chains

2017, 60 pp., available at IMVO website: www.imvoconvenanten.nl/

The transition to a circular economy

Abstract, 2017, 8 pp., available at www.ser.nl

Learning and development during career

Summary and recommendations, 2017, 8 pp., available at www.ser.nl

Dutch Banking Sector Agreement on international responsible business conduct regarding human rights

2016, 52 pp., available at IMVO website: <http://bit.ly/2GcIqSQ>

Overige publicaties

IMVO Convenant Verzekeringen - internationaal verantwoord beleggen in de verzekeringssector

2018, 64 pp., verkrijgbaar via IMVO website: www.imvoconvenanten.nl/

IMVO Convenant Voedingsmiddelen

2018, 72 pp., verkrijgbaar via IMVO website: www.imvoconvenanten.nl/

IMVO Convenant Goud - Werken aan een verantwoorde goudketen

2017, 66 pp., verkrijgbaar via IMVO website: www.imvoconvenanten.nl/

Convenant Duurzame Kleding en Textiel

2016, 100 pp., verkrijgbaar via IMVO website: www.imvoconvenanten.nl/

Leidraad personeelsvertegenwoordiging – met toelichting en bijlagen

2010, 104 pp., ISBN 90-6587-998-6

Voorbeeldreglement Ondernemingsraden – met toelichting en bijlagen

2010, 264 pp., ISBN 90-6587-997-8

Colofon

Uitgave

Sociaal-Economische Raad
Bezuidenhoutseweg 60
Postbus 90405
2509 LK Den Haag

T 070 3499 525

E communicatie@ser.nl

www.ser.nl

Fotografie

Branko de Lang

Vormgeving en opmaak

2D3D, Den Haag (basisontwerp); Afdeling SER-Communicatie, opmaak

© 2018, Sociaal-Economische Raad

Alle rechten voorbehouden

Overname van teksten is toegestaan onder bronvermelding.

SOCIAAL-ECONOMISCHE RAAD
Bezuidenhoutseweg 60
Postbus 90405
2509 LK Den Haag

T 070 3499 525
E communicatie@ser.nl

www.ser.nl

© 2018, Sociaal-Economische Raad